

TIEDETTÄKÖ?

Katri Karasma 2012. *Suomi toisena kielenä -opetustieteen perusteet*. Finn Lectura.

Pitelin ensimmäisen kerran käsissäni Katri Karasman kirjaa *Suomi toisena kielenä -opetustieteen perusteet* lokakuussa 2012 järjestetyillä Suomi toisena kielenä -opetuksen kehittämispäivillä. Kirja oli ilmestynyt syyskuussa, ja se oli tapahtumassa esillä kustantajansa Finn Lecturan esittelypöydässä. Huomioni kiinnittyi kirjaan sen nimen perusteella, ja kirjaan kohdistuneet odotukseni olivat valtavat – eihän tällaista kirjaa ollut aiemmin julkaistu Suomessa. Kirjan takakansiteksti vahvisti suuria odotuksiani markkinoimalla sitä seuraavasti: ”*Suomi toisena kielenä -opetustieteen perusteet* on kattava esitys S2-opetukseen liittyvästä teoriasta ja käytännöstä. – – . Kirja on tärkeää luettavaa suomea toisena kielenä opettaville opettajille.” Tällaiseen merkkitekseen teki mieli tarttua.

Suomi toisena kielenä -opetustieteen perusteiden kirjoittaja Katri Karasma toimii äidinkielen didaktiikan professorina Turun yliopiston Opettajankoulutuslaitoksessa. Lievä kummastusta herättääkin, miksi kirjan, jolla on näin kunnianhimoinen ja paljon lupaava nimi, on kirjoittanut henkilö, joka ei ole suomi toisena kielenä -alan asiantuntija ja jolla ei ylipäättään näy olevan tietoa toisen kielen oppimisesta. Toisaalta tämä selittää sen, miksi kirjan rakenne ja sisältö eivät lupauksista huolimatta vakuuta lukijaa.

Suomi toisena kielenä -opetustieteen perusteet jakautuu johdanto-osaan ja neljään käsitelyosaan. Lisäksi kirjan lopussa on lyhyt keskeisten käsitteiden sanasto. Sisällysluettelossa huomio kiinnittyy siihen, että kirjan lukuja, alalukuja ja alalukujen alalukuja ei ole numeroitu. Tämä vaikeuttaa huomattavasti kirjan lukemista, sillä lukujen hierarkia ei hahmotu

ja alalukujen nimet eivät läheskään aina kerro, minkä isomman otsikon alle ne kuuluvat. Selkeä lukujen numerointi ja hierarkia kuuluvat minkä tahansa tieteellisenä pidettävän julkaisun peruselementteihin.

Toisin kuin Karasma kirjan esipuheessa (s. 9) väittää, suomi toisena kielenä -alan tutkimusta on tehty ja tehdään paljon: Jyväskylän yliopiston Kielten laitoksen ylläpitämään S2-bibliografiaan (1967–2012) on koottu mahdollisimman kattavasti alan artikkelit, opin- näytetyöt ja muut julkaisut. Bibliografiassa on laajuudeltaan erilaisia julkaisuja pelkästään suomen kielen opettamisesta yhteensä yli 570. Sen lisäksi, että Karasma ei tunne suomi toisena kielenä -alan tutkimusta, hän ei näy tuntevan myöskään kansainvälistä toisen kielen oppimisen tutkimusta, jonka asiantuntijoita ovat esimerkiksi Diane Larsen-Freeman ja Zoltan Dörnyei vain pari esimerkkiä mainitakseni.

Esipuheessa ja sitä seuraavassa kirjan Johdanto-osassa lukijaa häiritsee kirjoittajan kielteiseltä kalskahtava asennoituminen maahanmuuttajiin, mikä käy ilmi tietyistä sanavalinnoista: Karasma mm. toteaa, että ”Maahanmuuttajien määrän huomattava lisääntyminen Suomessa **on pakottanut** suomalaiset järjestämään heille suomen kielen opetusta – – ” (s.10, lihavointi lisätty) ja ”Koululaitoksen **on täytynyt** ryhtyä virallisiin toimiin suomen kielen opettamiseksi maahanmuuttajille” (s. 14, lihavointi lisätty). Tieteellisessä teoksessa, josta tässäkin pitäisi olla kyse, tällaiselle asenteellisuuteen vihjaamiselle ei pitäisi olla minkäänlaista sijaa.

Johdanto-osassa Karasma pyrkii perustelemaan, miksi suomi toisena kielenä -opetustiedettä tarvitaan, mutta hänen perustelunsa ovat hajanaisia ja epämääräisiä, eikä niistä siksi saa kunnolla otetta. Itse asiassa lukijal-

le jää hieman epävarma olo siitä, onko alan opetustieteelle lainkaan tarvetta, koska kirjoittaja ei pysty sitä perustelemaan paremmin. Lisäksi perusteluiden uskottavuutta murentaa vanhentunut lähde, johon Karasma viittaa kirjoittaessaan Suomen kansalaisuudesta ja sen saamisen edellytyksistä: hänen mainitsemansa kansalaisuuslain (359/2003) jälkeen on tullut voimaan laki kansalaisuuslain 15 ja 20 § muuttamisesta (327/2009) sekä viimeimpänä vuonna 2011 laki kansalaisuuslain muuttamisesta (579/2011). Vaikka *Suomi toisena kielenä -opetustieteen perusteet* ilmestyi vuonna 2012, Karasma on käyttänyt muita vuonna 2011 ilmestyneitä lähteitä ja siksi hänellä todennäköisesti olisi ollut käytettävissään myös uusin lainsäädäntö. Jostain syystä hän ei kuitenkaan ole sitä käyttänyt.

Kirjan ensimmäinen osa, *Maahanmuuttajat ja heidän ympäristönsä*, on sisällöltään erittäin kummallinen. Osassa on paljon mm. hajanaisia esimerkkejä, joissa pakolaiset kertovat omia maahanmuuttokokemuksiaan. Näitä katkelmia ei ole sidottu muuhun tekstiin, vaan ne jäävät elämään omaa elämäänsä. Lisäksi osassa on kummastusta herättävä *Tilastoja*-luku, jossa on esitetty peräkkäin useita taulukoita ilman minkäänlaista kielellistä selitystä, jolla ne olisi saatu sidottua yhtenäiseksi kokonaisuudeksi muun tekstin kanssa. Joidenkin taulukoiden alkuperäinen lähde jää myös hieman epäselväksi. Luvusta jää kaikin puolin keskeneräinen vaikutelma.

Lukijaa hämmentää kirjan ensimmäisessä osassa myös se, miksi kirjoittaja on erottanut maahanmuuttajat ja pakolaiset toisistaan ja sijoittanut kyseiset ryhmät eri päälukuihin. Yhtä kummastuttava on Karasman ratkaisu tarkastella yhdessä *Pakolaiset*-luvun alaluvussa ainoastaan somaleja, vaikka Suomessa on monesta muustakin maasta tulleita pakolaisia. Miksi nimenomaan somalit on ollut tarpeen nostaa tässä kohdassa esiin? Lisäksi Karasma käyttää jälleen vanhentunutta lähdettä

viittaamalla lakiin maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999), vaikka laki uudistettiin vuonna 2010 voimaan tulleella lailla kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). Tämä osoittaa, että kirjoittaja ei seuraa maahanmuuttaja-asioita eikä ole nähnyt vaivaa tarkistaakseen, onko lainsäädäntöön tullut muutoksia. Sanomattakin on selvää, että tällainen välinpitämättömyys ei sovi tieteelliseen kirjoittamiseen.

Kirjan toinen osa, *Tavoiteltava kieli*, on sivumäärältään yli puolet kirjan koko sivumäärästä. Osaan on sullottu esimerkiksi seuraavat aihepiirit: suomen kielen perusrakenteet, ensimmäisen kielen kehitys, suomi toisena kielenä -opetus suunnitelmat, opettajan monikulttuurinen kompetenssi, arviointi ja asenteet. Suuren osan kokonaisuudesta haukkaa kuitenkin suomi toisena kielenä -alan tutkimusten esittely. Osaan, niin kuin koko kirjaankin, on yritetty saada liian paljon asiaa, mikä on johtanut siihen, että mihinkään ei ole syvennytty perusteellisesti vaan kaikki luvut ovat pintaraapaisuja. Kirjaan valitut tutkimukset ovat opinnäytetöitä, joita kirjoittaja ilmeisesti pitää merkittävänä, mutta ei silti perustele valintojaan. Tutkimusten esittelyssä jää myös usein epäselväksi, mikä on suoraa lainausta tutkimuksista ja mikä taas jonkinasteista referointia.

Lukiessani *Suomi toisena kielenä -opetustieteen perusteita* minulla ei ollut mahdollisuutta tarkistaa kaikkia siinä mainittuja tutkimuksia eikä niiden käyttöön liittyviä seikkoja kuten viittaustekniikkaa. Kuitenkin vähintään yhden tutkimuksen (Suni 2008) esittelyssä Karasma on käyttänyt lähdettä eettisesti kyseenalaisesti, mistä esitän seuraavaksi pari esimerkkiä: Karasman esittelyn mukaan ”1980-luvun lopussa Vietnamista vastaanotettava pakolaiskiintiö kasvoi selvästi. Vietnamin venepakolaisista tuli monikulttuuristuvan Suomen symboli. Vuonna 1989

Suomeen tuli pakolaisia yhteensä 466” (s. 99). Alkuperäisessä lähteessä asia on ilmaistu seuraavasti: ”Maahanmuutto Suomeen alkoi selvästi lisääntyä 1980-luvun lopussa, ja tuolloin myös Vietnamista vastaanotettava pakolaiskiintiö kasvoi selvästi. ’Vietnamin venepakolaisista’ tuli tavallaan koko monikulttuuristuvan Suomen symboli. Vuonna 1989 Suomeen tuli Aasian pakolaisia yhteensä 466 – –” (Sunni 2008: 37). Karasma myös referoi, että ”Vuoden 2006 lopussa määrä oli 160 000 henkeä ja osuus Suomen väestöstä 3,0 %” (s. 99). Alkuperäisessä lähteessä Sunni (2008: 37) toteaa, että ”Vuoden 2006 lopussa määrä oli jo yli 160 000 henkilöä ja osuus Suomen väestöstä 3,0 % – –”.

Se, että Karasma on jättänyt referoinneissaan muutaman sanan alkuperäisestä tekstistä pois ensinnäkin muuttaa asiasisällön alkuperäisestä poikkeavaksi ja toisekseen referoinnit ovat niin lähellä suoraa lainausta, että katkelmat olisi ollut syytä säilyttää alkuperäisessä muodossaan ja osoittaa selkeästi lainauksiksi. Tällainen lähteenkäyttötapa herättää lukijassa epäilyä, onko kirjoittaja käyttänyt muitakin mainitsemiaan lähteitä yhtä leväperäisesti.

Kirjan kolmas osa on nimeltään *Kirjallisuus ja kansanperinne*. Osa koostuu mielivaltaiselta vaikuttavasta luettelosta maahanmuuttajataustaisia kirjailijoita, joista jotkut ovat saaneet ”palstamillimetrejä” enemmän kuin toiset. Kummallista kyllä, Karasma luokittelee maahanmuuttajataustaisiksi myös esimerkiksi Tittamari Marttisen ja Marja-Leena Tiaisen – tai ainakin hän esittelee heidät *Maahanmuuttajat kirjailijoina* -pääluvun alaluvussa *Nuortenkirjat*, mikä saa lukijan väistämättä ajattelemaan niin, että he kuuluvat maahanmuuttajakirjailijoiden joukkoon, vastoin lukijan parempaa tietämystä asiasta.

Kirjan neljännessä osassa Karasman tarkoituksena on esitellä, miten kielen oppimista ja opetusta voi tutkia. Hän tarkastelee eri tutkimustapoja ja käyttää siinä esimerkkejä

samaan tapaan kuin kirjan muissakin osissa: lähteisiin viittaaminen on paikoitellen horjuvaa ja esimerkit jäävät muusta tekstistä irrallisiksi sidosteisuuden puuttumisen takia. Tutkimusesimerkit ovat jälleen peräisin kotimaisesta tutkimuksesta eikä kansainväliseen toisen kielen oppimisen tutkimukseen viitata sanallakaan.

Suomi toisena kielenä -opetustieteen perusteiden suurimpia puutteita on sekava lähteiden käyttö ja niihin viittaaminen: lukija ei ole läheskään aina varma, mistä lähteestä on kyse tai puuttuuko lähdeviittaus kokonaan, jolloin kirjoittaja syyllistyy plagiointiin. Karasma esimerkiksi käyttää ilmausta ”Tutkimuksissa on havaittu/esitetty” mutta ei paljasta, mistä tutkimuksista on kyse. Myös Wikipedian melko runsas käyttö lähteenä vähentää mielestäni kirjan tieteellistä uskottavuutta. Lisäksi lukija jää miettimään, mikä funktio 1950- ja 1960-luvuilla ilmestyneillä lähteillä (s. 27), jotka eivät ole alan perusteoksia, on tällaisessa kirjassa, jossa olisi mahdollista ja järkevää hyödyntää huomattavasti tuoreempaa lähdekirjallisuutta.

Kirjan luettuani minua jäi askarruttamaan, kuka lopulta määrittelee suomi toisena kielenä -opetustieteen ja sen, mitä siihen kuuluu – tai kaivataanko alalle edes erillistä opetustieteen nimellä kulkevaa ”jotakin”. *Suomi toisena kielenä -opetustieteen perusteissa* määrittelijä on kirjan kirjoittaja yksinään, mutta mielestäni mahdollisen määrittelyn tulisi kummuta joukolta alan asiantuntijoita. Tästäkään syystä kirjan julkaisemiselle ei ole mielestäni riittäviä perusteluja.

On valitettavaa, että *Suomi toisena kielenä -opetustieteen perusteista* ei voi sanoa mitään positiivista eikä sitä voi hyvällä tahdollakaan suositella kenellekään. Kirja ei lunasta nimensä mukaisia lupauksia vaan tuottaa lukijalle pettymyksen jo ensimmäisillä sivuilla: sisällysluettelo paljastaa kirjan olevan hämmäntävä sekoitus toisiinsa löyhästi tai ei lainkaan

liittyviä sirpaleita, jotka on sullottu satunnaisessa järjestyksessä samoihin kansiin. Tieteen kanssa kirjalla ei ole oikeastaan mitään tekemistä, sillä kirjassa ei ole teoriaa edes siteeksi. Kummastusta herättää ehkä eniten se, miksi Finn Lectura on suostunut ottamaan kontrollen tällaisen kirjan, joka pilaa aiemmin laadukkaasta tieteellisestä kirjallisuudesta tunnetun kustantamon maineen.

Taina Tammelin-Laine

Tohtorikoulutettava,
Jyväskylän yliopiston kielten laitos
Jyväskylän yliopisto, Kielten laitos
taina.a.tammelin-laine@jyu.fi

LÄHTEET

- Kansalaisuuslaki (359/2003).
Laki kansalaisuuslain 15 ja 20 § muuttamisesta (327/2009).
Laki kansalaisuuslain muuttamisesta (579/2011).
Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010).
Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999).
S2-bibliografia 1967–2012 [online]. Jyväskylän yliopiston Kielten laitos [luettu 13.2.2013]. Saatavissa https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kiellet/oppiaineet_ks/fennicum/s2
Suni, M. 2008. *Toista kieltä vuorovaikutuksessa. Kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa*. Jyväskylä studies in humanities 94. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kielten laitos.